

قلب جایگاه هدایت



انسان متفکر مختار است و طبق انتخاب آزادانه خود مهتدی یا ضال. مرکز اهتدا یا ضلالت او نیز همان قلب اوست که حقیقت وی را تشکیل می‌دهد و در مستفیض شدن یا محروم ماندن او تأثیر به سزایی دارد.

انسان متفکر مختار است و طبق انتخاب آزادانه خود مهتدی یا ضال. مرکز اهتدا یا ضلالت او نیز همان قلب اوست که حقیقت وی را تشکیل می‌دهد و در مستفیض شدن یا محروم ماندن او تأثیر به سزایی دارد. زیرا دیگر قوا و اعضا، ابزار و مطیع اویند و حق تعیین سرنوشت او را ندارند. چون هر مقیدی محکوم مطلق خویش است و کمال و نقص او به همان موجود عالی و مطلق وی نسبت دارد، مگر آنکه بر اثر جهاد درونی نسبت عوض شود؛ یعنی عقل امیر مقهور شهوت و غضب و اسیر شود که در این حال امیر غاشم و ظالم حکمروای مطلق است و اسیر مظلوم حکم‌پذیر مقید.

طبق آیاتی از قرآن کریم هدایت تکوینی ویژه، بهره قلب مؤمن است؛ و من یؤمن بالله یهد قلبه (1) و راه هدایت ویژه تکوینی، شرح صدر و سعه وجودی قلب است؛ چنان‌که کیفر تبهکاری که قلب او گناهکار است؛ و من یکتبها فإِنَّه اثم قلبه (2)، همان بستن صدر و ضیق وجودی دل اوست.

درباره گروه نخست چنین فرمود: فمن یرد الله أن یهدیه یشرح صدره للاسلام. (3) درباره گروه دوم نیز فرمود: و من یرد أن یضله یجعل صدره ضیقاً حرجاً کأثماً یصعد فی السماء (4) اطلاق و تعین وجود یا ظهور، در اختیار مبدأ وجود یا منشأ ظهور است. پس قلبی که شایسته هدایت تکوینی باشد، از فیض سعه وجودی یا اطلاق ظهوری برخوردار می‌شود، و دلی که بر اثر ران علی قلوبهم ما کانوا یکسبون (5)، شایسته آن وجود یا این ظهور نباشد، در تنگنای طبیعت قرار می‌گیرد و همواره گرفتار ضیق صدر و ضنک معیشت است. نشان شرح صدر از زبان معصومی که خود مشروح الصدر است، چنین بیان شده است: «التجافی عن دار الغرور و الإنابة إلی دار الخلود و الاستعداد للموت قبل حُلُول الفوت». (6)

چنین انسانی هم مهتدی است، هم توان هدایت دیگران را دارد؛ ألم نشرح لك صدرك (7) و کتاب أنزل إلیك فلا یكن فی صدرك حرج منه لتنذر به و ذکری للمؤمنین. (8) زیرا پیامد وسعت هستی موجودی، افاضه به دیگران است و چون در جهاد اصغر شرح صدر لازم است، پس از دریافت فرمان اذهب إلی فرعون إته طغی، درخواست ربّ اشرح لی صدري * و یسر لی أمری (9) طرح می‌شود و پاسخ قال قد أوتیت سؤلك یا موسی (10) سبب رفع نیاز و پیدایش شرح صدر او می‌گردد.

در جهاد اکبر شرح صدر بیشتری بایسته است، چنان‌که اشارت رفت و برای هدایت یافته‌ای که از شرح صدر برخوردار است، چیزی توان فرسا نیست. زیرا سعه وجودی او همه ناملاپمات را زیر پوشش خود قرار داده، آن را حل می‌کند؛ ألا بذكر الله تطمئنّ القلوب. (11)

1 - سوره تغابن، آیه 11.

2 - سوره بقره، آیه 283.

3 - سوره انعام، آیه 125.

4 - همان.

5 - سوره مطففین، آیه 14.

6 - بحار الأنوار، ج 95، ص 63.

7 - سوره انشراح، آیه 1.

8 - سوره اعراف، آیه 2.

9 - سوره طه، آیات 26 - 24.

10 - سوره طه، آیه 36.

11 - سوره رعد، آیه 28.

هدیت در قرآن، ص 252-254.